

# Lefvande språkkunskap och den abstrakte lingvisten : praktisk undervisning ...

Agrell, Sigurd

*78 D d b Br. 1908*



National Library  
of Sweden

o 1908  
=

Agrell  
Lund  
Sigtuna  
Bokförder  
(B.)  
1908

LEFVANDE SPRÅKKUNSKAP—  
OCH  
DEN ABSTRAKTE LINGVISTEN

PRAKTISK UNDERVISNING I SLAVISKA SPRÅK VID LUNDS  
UNIVERSITET — ELLER DOCENT TORBIÖRNSSON?

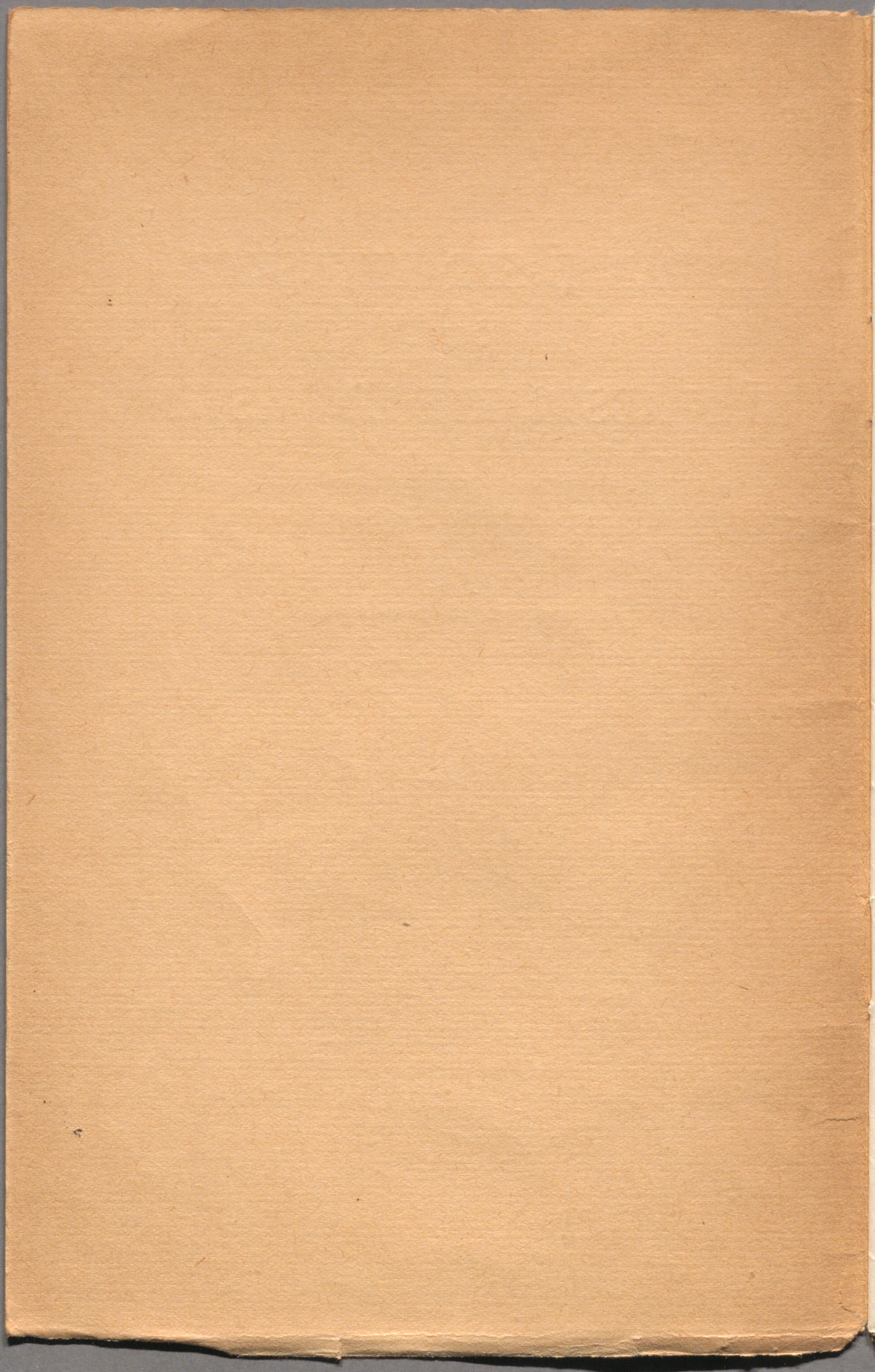
EN UPPGÖRELSE MED EN GRANSKARE

AF

SIGURD AGRELL



UPPSALA & STOCKHOLM  
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.  
(1 DISTRIBUTION)



LEFVANDE SPRÅKKUNSKAP—  
OCH  
DEN ABSTRAKTE LINGVISTEN

PRAKTISK UNDERVISNING I SLAVISKA SPRÅK VID LUNDS  
UNIVERSITET — ELLER DOCENT TORBIÖRNSSON?

EN UPPGÖRELSE MED EN GRANSKARE

AF

SIGURD AGRELL



UPPSALA 1908  
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.



*Ann.* Åtskilliga kursiveringar ha af mig gjorts äfven vid citat; blott *minst* (sid. 19, sista raden) är understruket äfven i originalet. Stafningen är öfverallt den jag använder.



Rörande tillsättandet af lärarebefattningen i slaviska språk vid Lunds universitet har docenten Dr. (enligt ett af sina intyg äfven Professor) Tore Torbiörnsson slutligen öppet trädtt fram inför allmänheten med sitt fulltoniga, nordiskt dekorativa namn på omslaget till en broschyr, efter att något öfver en månads tid hafva verkat i det fördolda. Detta senare har han bedrifvit på ett sällspordt egenartadt sätt, hvilket kan framvisas med ämbetsinlagor, privatbref, vissa förfrågningar hos disciplinära myndigheter m. m. — samt docentens egen broschyr. Det har varit en amatörsysselsättning af den art, att den kunnat berättiga mig, om jag skrefve i sensationssyfte och ej för att freda heder och anseende, att därifrån hämta mig en broschyrtitel »Min vän privatdetektivens skrifbordsäfventyr *eller* Den efterspanade läraren i slaviska språk vid Lunds universitet». Jag vill här försöka att så koncist och fullständigt som tiden medger bemöta doc. Torbiörnssons sista tryck-opus »Slaviska språk i Lund». Visserligen torde inför de sakförtrogne dess verkan vara ringa, om också sagda skrift, som i ett tidningsreferat benämnts »en pepprad lunta», utmärker sig genom tillsats af diverse fjärrkomna kryddor — blott ej det attiska saltet. Hänsyn till den intresserade allmänheten kräfver dock en motskrift som försvar för de sektionsmedlemmar i Lund, som föreslagit författaren af dessa rader, och för honom själf — privatim.

Enligt reglementet för den nyinrättade lärarebefattningen fordras:

1) att meddela undervisning, hvarför närmare föreskrifter lämnas af kanslern för rikets universitet *efter förslag af humanistiska sektionen i Lund*, »skolande härvid tillses att

vid undervisningen särskildt afseende fästes vid *praktiska* språköfningar, företrädesvis i ryska». (Jmf. § 3 i Regl.);

2) att utan särskild ersättning föreläsa tre timmar i veckan eller åtaga sig annan till omfattningen häremot svarande undervisning, äfvensom att *därest* slaviska språk varder examensämne inom fakulteten *efter vederbörligt förordnande* verkställa examination i ämnet (jmf. § 2).

Af 1) framgår, att humanistiska sektionen i *Lund* (och icke docenten Torbiörnsson eller filologie professorerna i Uppsala) skall bestämma *hurudan* denna undervisning närmare skall ordnas, vidare, att hur denna undervisning än blir, hufvudvikten alltid skall ligga på det *praktiska*.

Häraf följer, att humanistiska sektionen i Lund äger rätt att taga den person, som bäst lämpar sig för praktisk språkundervisning samt speciellt *för en undervisning ordnad så som den tänkt sig*. (Hvarken doc. T:s vetenskapliga specialgebit, det sätt hvarpå han ledt sina språkkurser, eller de åsikter han låtit indirekt framställa i tidningarna och direkt i sin nya skrift liksom i en föregående äro en borgen här för.)

Af 2) framgår, att skyldigheten att examinera är en delvis *ekonomisk* bestämmelse, att den är en *eventuell* sådan och att för den händelse den förutsedda eventualiteten inträffar det fordras *vederbörligt förordnande*.

Härvid är att märka 1) att platsen tillsättes *på år*, 2) att under 1908 slaviska språk *icke är* (och knappast torde bli) *examensämne*, 3) att vid Uppsala universitet vederbörligt förordnande gifvits *åt fil. kand. att examinera*. (Jag är fil. lic. och disputerar 1908.)

Härpå faller doc. T:s försök att på grund af bestämmelsen om examination åt sig ensam vindicera kompetens till platsen. Icke blott författning utan äfven prejudikat stå emot honom.

De platssökandes meriter kunna och böra sålunda blott vägas med hänsyn till *undervisningen*, hvarvid särskildt afseende skall fästas vid *praktiska språköfningar*.

## 1. Författarskap.

## A. Skrifter med betydelse för praktiskt språktillägnande.

*Lic. Agrell.**Doc. Torbiörnsson.*

1) En af prof. i ämnet som ytterst förtjänstfull bedömd afhandling öfver »Det polska verbets aktionsarter».

Intet tryckt, intet skrifvet arbete med betydelse för tillägnande af det konkreta språket. Icke en rad.

2) En på mångårigt arbete grundad undersökning öfver »De perfektiva verbens bildande i ryskan».

Blott några muntliga inlägg i det slaviska seminariet, rörande ords accentuering o. dyl.

3) En afhandling om »Genitiven hos maskulina substantiv i modern polska», hvars *grunddrag* meddelats på slaviska seminariet.

## B. Skrifter visande förtrogenhet med och förståelse af de språk och den litteratur öfver hvilka föreläsningar i Lund skola hållas.

*Lic. Agrell.**Doc. Torbiörnsson.*

1) Ett flertal öfversättningar från ryska skalders enligt Dr Alfred Jensens utlåtande »gjorda med synnerlig poetisk trohet och *språklig elegans*, vittnande om *fint förstående* af det ryska språket...»

1) »Ett par ryska strofer» (Öfversättning af några illiterata rader.)

2) Tvenne karakteristiker af ryskan och polskan i diktcykeln »Språken» i »Hundra och en sonett».

2) En rysk dansvisa. (En visstump, som förvrängts i Sverige och hvari doc. T. känner igen ryska ord.)

3) Några originaldikter på ryska och polska.

Intet af dessa bidrag röra den litteraturgren af språket öfver hvilken föreläsningar i Lund skola hållas. (Se för öfrigt *bilagan!*)

Till dessa båda öfversikter torde ytterligare några upplysningar böra fogas. Min afhandling öfver »*Det polska verbets aktionsarter*» har erhållit följande vitsord af prof. Lundell: »grundar sig på synnerligen omfattande, väl planlagda och omsorgsfullt utförda samlingar ur såväl litteratur som olika trakters bildade talspråk och för vår kunskap om dessa i den slaviska grammatiken högst viktiga kategorier såväl i formellt som i semasiologiskt afseende *betydligt utom den ståndpunkt, hvilka hittills befintliga framställningar af ämnet intaga*. Då aspekterna äro af genomgripande betydelse för verbets hela funktion, följer häraf att herr Agrells undersökningar jämte sitt rent teoretiska intresse äfven äro *ägnade att väsentligen främja praktisk språktillägnelse och språkfärdighet*.» (Detsamma betygas gälla om mina studier öfver ryska verbets aspekter samt polska deklinationen.) Professorn i slaviska språk i Krakau yttrar: »ein interessantes, *bisher nicht besprochenes* Problem über die Verbalpräfixe im Polnischen, eine Arbeit die *eben für praktische Erlernung der Sprache von grosser Bedeutung* ist.» Rörande detta senare intyg har doc. Torbiörnsson på sid. 6 i sin skrift kommit med en beotiskt klumpig liknelse från ett härmed inkommensurabelt vetenskapsområde. För hvarje filolog är det klart, att uppställandet af ett hittills obeaktadt problem innebär *originalitet*, liksom att man icke skrifer ett dylikt intyg utan att ha klart för sig att den som utfört det arbete, öfver hvars betydelse i ett visst afseende man yttrar sig, gjort detta med *framgång*. Öfver dessa saker har prof. Loś för öfrigt i tydligare ordalag yttrat sig i ett annat intyg, hvilket skrefs som rekommendation för mig, då jag i slutet af juli 1907 behöfde ordna ett lån. Då detta är af delvis privat natur, har jag ej bifogat det, utan blott ett senare intyg, som skrefs uteslutande med hänsyn att framhäfva mitt arbetes betydelse för praktisk språkundervisning och därför stiliserats med hufvudsaklig hänsyn härtill. Att prof. Loś på den grund att jag skulle ha skrivit min afhandling på *svenska* ej skulle kunnat ta del däraf är grundfalskt. Det centrala partiet däraf, mitt bevismaterial, har *aldrig* varit skrivet på svenska, blott på polska och

tyska. Mina åsikter och resultat känner professor Loś dessutom ej blott genom direkt beröring med mig utan äfven indirekt genom tvenne sina elever, med hvilka jag genomgått hela det polska verbförrådet, hvarvid de lärt känna min uppfattning på hvarje punkt, hvarom de vid flere tillfällen intresserat talat med prof. Loś.

Mina undersökningar öfver »De perfektiva verbens bildande i ryskan» äro kända af prof. Lundell, med hvilken jag vid flera tillfällen diskuterat hithörande frågor samt af mina elever, hvilka jag meddelat de bland mina resultat, som kunnat vara af praktisk betydelse för studier på skilda stadier.

Min afhandling »Genitiven hos maskulina substantiv i modern polska» var ingalunda blott ett muntligt föredrag i det slaviska seminariet, den förelåg innan detta hölls i manuskript i betydligt mera omfattande form och lästes af prof. Lundell, som äfven har sig bekant att jag på senare tid ökat mina samlingar. Doc. Torbiörnssons påstående att blott *en* af mina afhandlingar skulle föreligga i manuskript är sålunda *oriktigt*. Något *referat* i det slaviska seminariet har jag *aldrig* åberopat utan blott själfständiga arbeten.

Rörande de af mig påpekade litterära meriterna vill jag till närmare belysande af deras betydelse för språkundervisningen framhäfva följande. Lärarens viktigaste uppgift, näst den att meddela ett godt uttal och grundliga grammatikaliska insikter, är att lämna en trogen och intimt förstående öfversättning af texten, som i *samtliga krestomatier* är *skönlitterär*, till  $\frac{1}{3}$  å  $\frac{1}{4}$  *rent poetisk*. Härför fordras ej blott filologisk utan ock *estetisk* uppfattningsförmåga. Vid ryska språket är dessutom att märka, att hvarje begynnare därmed bör i så stor utsträckning som möjligt läsa metriska texter, emedan på detta sätt det riktiga accentuerandet af orden bekvämast inöfvas. Och *accentuerandet* af orden är *ryska språkets största fonetiska svårighet*.

## 2. Utrikes resor.

Här stå förhållandena på följande vis: Doc. Torbiörnsson har företagit 3 resor på 2 år 4 månader sammanlagdt, jag 5 resor på 2 år och ytterligare någon tid, som på grund af diverse omständigheter för mig var och är svårt att fixera. Jag har aldrig vid min ansökan i *mina* uppgifter för resorna lämnat någon absolut eller approximativ taluppgift, jag har blott sagt namnet på de månader, inom hvilka mina resor falla. Samma sätt har doc. Torbiörnsson användt. Hvad som händt mig och hvaraf doc. Torbiörnsson gör ett stort nummer, är att jag begått ett skriffel i hastigheten, trött och utarbetad af forcerad examensläsning. De trenne mellersta resorna hafva varit af ungefär liknande omfattning, jag har rest på våren så tidigt jag kunnat och vändt åter på hösten så sent som möjligt. Den sista af dessa varade faktiskt ett halfår (möjligen på några dagar när mindre). Den började redan i *april* — jag har pass för detta år utfärdadt i denna månad, och doc. Torbiörnsson har trots ifriga spaningar i hotellböcker och ångbåtsjournaler ej kunnat anträffa mitt namn under maj månad. Den mellersta af resorna sträckte sig däremot icke längre än till första *oktober*. Nu har jag i hastigheten sammanblandat dessa tre resor och satt 1900 maj—okt. 1901 maj—*okt.* (för sept.) samt 1902 *maj* (för april)—okt. Hvar och en bör kunna förstå, att ett dylikt misstag ytterst lätt kan uppstå; att jag skulle gjort det i ond afsikt kan man ej gärna anta, då jag i ett fall skrifvit för mycket, i ett annat för litet, hvartill kommer att vår tidsräknings månader icke sammanfalla med den ryskas; detta verkar, då man ur minnet och ej efter anteckningsbok måste uppge tid, högst förvirrande. Misstag likt detta äro synnerligen vanliga. En officer har sagt mig, att han gjort ett dylikt i en ämbetsrapport, och det gällde då en tid, som var långt närmare än dessa 6 å 8 år tillbaka i tiden ligande resor. En af mina bekanta, som företagit flera resor i Ryssland förklarade, att han icke kunde på rak arm uppge de månader, inom hvilka hans resor där varat. Är man en smula psykolog och ej blott additionsmänniska, bör detta för

öfrigt vara en själfklar sak. I de uppgifter jag lämnat vid min ansökan har jag sålunda ej begått annan oegentlighet, än att jag förväxlat två månader, och för öfrigt tar det ena misstaget ut det andra. Till sina egendomliga kalkyler öfver hur många månader jag vistats utomlands kommer doc. Torbiörnsson emellertid hufvudsakligen genom ett annat dokument, ett af prof. Lundell skrivet intyg. Men det är att märka, att detta intyg, författadt den 24 sept. 1907, *icke medföljde mina ansökningshandlingar* (slutet af nov.), utan insändes i sept. såsom ett supplement till den redogörelse öfver mina studier prof. Lundell nyss förut afsändt i ett meddelande öfver för platsen kompetente personer. Han hade därvid ej kommit att nämna om mina resor så utförligt han önskat och bad mig om upplysning öfver deras omfattning. Detta skedde vid ett flyktigt besök och utan att jag först haft tid att öfverräkna. Jag uppgaf därvid min sista resa till 7 månader, ett tal, som är fullkomligt juste. Jag afreste omedelbart efter examensperiodens slut i febr. och kom åter en eller annan dag efter examensperiodens början i sept. (Sista augusti har jag bevisligen ännu varit på utländskt område och kan sålunda icke ha varit sedd i Uppsala »under någon tid» af denna månad, som doc. Torbiörnsson uppger. Här ha hans kunskapare *bestämt* misstagit sig liksom sannolikt vid ett par tillfällen till, där jag emellertid på grund af det stora tidsafståndet, bristen på för mig tillgängliga dokument samt saknad på medel att hyra mig agenter för att skaffa sådana, måste afstå från att bestämdt dementera.) Då frågan kom till mina tre mellersta resor för öfver fem år sedan, kunde jag naturligtvis ej på månad eller vecka uppge hvar och en. Jag sade, att de varat från tidigt på våren till sent på hösten, och taxerade dem med erinring närmast af den sista till cirka ett halfår. Min första resa uppgaf jag till blott 2 månader, hvilket var för *litet*. Jag antog, att prof. Lundell skulle ange, att uppgifterna voro på »ungefär» eller »cirka», men är jag öfvertygad om att trots detta ej skett, ingen mer än doc. Torbiörnsson tolkat dem som annat än rundt tal, helst ingen hopsummering förekommer där, lika litet som vid mina egna

uppgifter i min ansökan. Jag har aldrig någonsin varit af den åsikt, att några månaders längre vistelse skulle tillmätas någon betydelse. För mig har ständigt all borgerlig tids psykologiska relativitet stått klar: den ene kan ha varit med om sexton förtätade tragedier, då den andre under precis samma eller längre tid på grund af tunghäfta, indolens eller annan kausalitet ej hunnit med sin halfva idyll. Jag har aldrig någonsin, då jag gjort en resa, tänkt öfver: det var  $x$  dagar, förut var det  $y$  dagar, det blir  $z$  dagar o. s. v. och så slutligen stannat vid  $\alpha$  dagar och tänkt: nu är ett rekord slaget. Någon dylik summering har jag lika litet som af de en tid synnerligen ordentligt uppskrifna talen på mina utgifter aldrig *själfmant* gjort; jag har insett fåfängligheten. På grund af angrepp i tidningspolemiken blef jag en morgon föranledd att addera. Visserligen var jag ovan vid en dylik operation och hade ondt om tid, men jag gjorde dock ej ett så stort fel däri som af min artikel synes framgå. Min uppgift där (med bifogadt *cirka*) var ett tryckfel. Rörande detta har jag yttrat mig i förklaringen till doc. Torbiörnssons besvärsläsa N:o 2 (eller var det N:o 3?) inför kanslern och sektionen i Lund samt i en Uppsalatidning. Frågan rör sig för öfrigt om ett bråktal. Den hvilken likt pytagoréerna, men utan försonande mystik, bygger sin världsåskådning på talförhållanden, må känna sig indignerad, jag har ej hos mig kunnat upparbeta några känslor af grämelse.

Af det sagda framgår:

1) Att *jag icke i min ansökan* lämnat annan felaktig uppgift än den som berott på förväxling af månads*namn*.

2) Att doc. Torbiörnssons hopsummering af mina resors tid ger för liten siffra (bl. a. var min första resas längd större än han antar, rörande min sista kommer han med felaktig uppgift: »någon tid» i slutet af augusti, hans beräkning af min näst sista saknar rätt utgångspunkt.)

3) Att mina resor *öfverstigit två år* med en tid, som jag ej annat än approximativt kan uppge, utan att först själf göra kontrollundersökningar öfver doc. Torbiörnssons uppgifter<sup>1</sup> och likaledes ta rätt på bestämda dagar för min

<sup>1</sup> Att de ej utan vidare förtjäna tilltro visar hans »statistik» öfver mina lektionanter.

första resas början och slut (1899) samt för min fjärdes början (1902), jag vet blott, att passet är utfärdadt i april, ej den dato jag rest.

Detta senare behöfver jag ej för sakens skull, ty ingen sansad människa kan tillmäta doc. Torbiörnsson sannolikhet att på grund af sina resors omfattning sitta inne med större praktisk språkkunskap än jag i ryska och polska, de språk öfver hvilka i Lund under åtminstone närmaste 2- eller 3-års-period *uteslutande* skall undervisas; ty:

1) Doc. Torbiörnsson har på *cirka tio års tid* (9½) *icke varit inom Rysslands gränser* och har ej styrkt, att han sedan dess talat språket; jag har under dessa tio år företagit 4 resor på ryskt område och under den 5:te i två månaders tid bott i slaviskt pensionat i Berlin, där företrädesvis ryska talades, samt styrkt att jag *senast i somras* »auf eine ganz gute Weise die russische Sprache beherrscht».

2) Min vistelse i Polen är *mer än dubbelt* så lång som doc. Torbiörnssons, och jag har i somras styrkt mig *behärska* detta språk »wie bei einem Ausländer selten ist» samt rörande dess grammatik författat en omfångsrik *afhandling* med betydelse för praktiskt språktillägnande.

Med detta kan jag lämna denna afdelning af skrifbordsäfventyren, här liksom annorstädes ett i det löjliga intet för den idogt stretande hr Tore Torbiörnsson ändande Sisufusarbetet. Egentligen borde detta kapitel ha burit underrubriken »Min vän privatdetektivens ångbåtsäfventyr *eller* Den bortkomne läroverksadjunkten i matematik», men måhända skall jag under denna titel utarbета en revy för Uppsala teater, så vida jag ej föredrager att använda det tacksamma stoffet för en novell i en berättelsesamling »Bland konstaplar och docenter». Hur det än blir, kan doc. Torbiörnsson vara lugn, att jag ej skall kränka hans privatlifs helgd, jag skall ej efterforska, på hvilka hotell han legat, och ej omtala, hvad betyg han haft, de rektorsvarningar, han gått miste om, eller hur han skött sina affärer och sin vandel bland medmänniskor. Jag skall blott eftersträfvat, att ur djupet af mitt medvetande med hjälp af den komiska konstens sånggudinna skapa en sedelärande spegel för *den rätvinkligt liksidige pedantens rena plato-*

*niska idé.* Verkligheten angår mig icke, herr Torbiörnsson, blott symbolerna.

### 3. Undervisningsverksamhet.

#### A) Undervisning i ryska.

(Ev. på ryska).

##### *Lic. Agrell.*

##### *Doc. Torbiörnsson.*

1) Har undervisat minst 30 elever, som tagit examen, hvaraf alla så när som några få (c:a 3) tagit fullständig kurs (20 à 30 lektioner i allmänhet).

2) Har undervisat ett 20-tal studenter, som ej brytt sig om att taga examen (jurister, reservofficerare, historici med redan aflagd kand.-ex. etc.) eller som än ej hunnit.

3) Har undervisat ett stort antal officerare, järnvägstjänstemän, handelsbiträden, elementarlärarinnor etc.

4) Har meddelat undervisning i svenska i Petersburg vid offentligt språkinstitut, hvarför intyg om visad pedagogisk talang erhållits.

1) Har föreläst med 10 åhörare vt. 1894 (okänt hur många, som däribland aflagt examen, och om undervisningen varit nog härför).

2) Gaf ht. 1903 kollegium för 13 deltagare (huru många som häraf aflagt examen onämndt, tvifvelaktigt om *en enda* där inhämtat nog kunskap för approbatur i kand.-ex., åtskilliga personer, som gått på denna kurs ha för mig sedan måst ta ett 20-tal lektioner).

3) Föreläste vt. 1904 öfver en modern rysk text (10 åhörare).

4) Har gifvit privat undervisning, hvarvid högst ett par personer tagit fullständig kurs, under den tid *lic. Agrell* gifvit undervisning.

#### B) Undervisning i polska.

##### *Lic. Agrell.*

##### *Doc. Torbiörnsson.*

1) Har gifvit lektioner för godt 10 personer, af hvilka

1) Har under samma tid meddelat högst  $\frac{1}{3}$  af den

samtliga utom en ha AB i fil. kand.

2) Har gifvit polska speciallektioner åt en därför intresserad filolog efter hans kand. ex., rådfrågats vid historiska examensafhandlingar m. m.

3) Har (4 å 5 timmar) föreläst en svår kirurgisk afhandling (ca 30 sidor) för en med. lic.

polska kursen åt en af lic. Agrells elever.

2) Har ledt slaviska seminariets öfningar i polska vt. 1907 (4 deltagare, däribland troligen hälften f. d. polska elever af lic. Agrell.

3) Har föreläst ca 1 1/2 sida af början på en svår kirurgisk afhandling för en med. lic. (1 å 2 timmars göra).

Utan att jag behöfver à la Torbiörnsson ställa upp saken så, att min kolumn blir längre än doc. T:s, kan man af detta inse, att min lärarepraktik i det senare språket är betydligt större än doc. T:s, likaledes, att den i det förra är det, hvad personernas antal beträffar samt än mer i anseende till undervisningstimmar. Detta trots att doc. T. gifvit lektioner godt dubbelt så lång tid som jag. Dock är att märka, att en *fullt* kommensurabel jämförelse blott kan ske under de år, för hvilka *jag* varit i tillfälle att uppställa statistik, 1901—5; för öfriga år har jag blott doc. Torbiörnssons uppgifter i hans broschyr att gå efter. Rörande nämnda tidsperioder hänvisar jag till anmärkningarna i slutet på följande afdelning under *elevfrekvensen*.

Mot det förhållande, att min undervisning rört sig blott på kandidatstadiet, gör doc. Torbiörnsson anmärkning. Men det är *just dylik undervisning, som önskas i Lund*, först i ryska och sedan äfven i polska; för bägge sakerna är jag så kvalificerad man kan önska. Vidare berör doc. Torbiörnsson frågan om öfverbetygen. Detta borde han i eget intresse ej ha gjort. — Hur många af doc. Torbiörnssons elever ha under t. ex. 1901—5 erhållit högre betyg än Ba? Knappast mer än *en* (betyg A; har dock läst för doc. T. blott strax före sin examen, ej genomgått fullständig kurs). Under samma tid ha 9 af mina elever erhållit AB, en a och en A! (Ett flertal ha dessutom erhållit Ba, ett betyg jag ej samlat sta-

tistik för.) Efter denna tid har ytterligare några erhållit AB, som läst sin kurs för mig under denna tid.

I samband med undervisningsverksamhet bör i detta sammanhang upplysas om, att doc. Torbiörnsson samtidigt varit läroverksadjunkt i matematik vid Uppsala läroverk, hvilket ju ej är så egendomligt; hvad som är det säregna därvid är emellertid, att han önskar *med bibehållande af denna plats mottaga sysslan i Lund*, eljest skulle han där få mindre lön, hvilket vore — omatematiskt. Härigenom har han fått *afven* formella skäl emot sig, men har detta faktum af utomstående ej skänkts den uppmärksamhet, det kräfver. Sundt förnuft och nationalekonomisk omtanke böra strax kunna se det principvidriga häri; juridiskt lär saken nu till full evidens vara utredd af fackmän.

#### 4. Anmärkningar till elevintyget.

Hvad som i detta intyg säges om *uttalet*: »och kunna de af oss, som sedermera sammanträffat med infödda ryssar eller polacker betyga, att det vi lärt i hvarje detalj varit korrekt och med språkbruket inom bildade kretsar öfverensstämmande», kallar doc. Torbiörnsson »enkla omskrifningar för saker som vid hvarje språklärares undervisning förekomma». Är detta, att det man lärt sig säga noga öfverensstämmer med hvad man *bort* lära, — doc. Torbiörnssons erfarenhet af sina skollärare i t. ex. franska eller tyska? Är det erfarenheten hos doc. Torbiörnssons lektionanter? (Jag kan med ett strax till hands varande vittne samt ytterligare ett eller två styrka, att så ej är.)

Låtom oss nu öfvergå till *grammatikundervisningen!* Här kommer doc. Torbiörnsson med en mängd virriga reflexioner, vittnande om att han på grund af otillräckliga kunskaper och brist på skarpsinne *ej har insikt i hvad frågan gäller.*

Mina på lektionerna delgifna regler äro af *två* slag:

1) *Rent pedagogiska* sådana, där jag ur *mnemonikens* synpunkt sammanför, hvad i gängse läroböcker finnes sagdt på spridda ställen, fast i mindre koncis form och med mindre lätthandterliga termer än de jag funnit.

2) Regier, som äro efter olika elevers behof och intressen gjorda *sammanfattningar af resultat, till hvilka jag kommit genom själfständiga undersökningar.*

Mina *universitets*-lektionanter ha varit af *tre* slag.

1) Sådana som läst ämnet för att *skaffa sig solida insikter i ryska och polska* för äfven praktiskt behof och tagit betyg minst AB (godt 12 stycken).

2) Sådana som läst ämnet *hufvudsakligen för att erhålla ett betyg*, dock ofta samtidigt med intresse att lära känna ett nytt språk (betydligt öfver ett 20-tal)

samt 3) *Hr Jarl Charpentier*, som icke »i något praktiskt syfte drifvit studierna i moderna slaviska språk, utan tagit dessa blott som ett nödvändigt bihang till det som var det viktigaste, de äldre slaviska språkskedena».

Dessutom har jag gifvit lektioner åt godt lika så många eller dubbelt, som ej aflagt examen: studenter, officerare, personer i praktiska yrken (järnvägstjänstemän etc.), språkintresserade damer m. fl.

Jag öfvergår nu till *reglerna*.

Till typ 1) höra reglerna rörande *presensbildningarna och deras ljudförändringar*. (Doc. T. lägger ut saken som om det blott handlat om ljudförändring.) Dessa bestå i en efter olika behof mer eller mindre detaljerad öfversikt af verben, ordnad med afseende på presensklass, ej efter infinitivändelse som i den lärobok man måst följa<sup>1</sup> De ge i en klar och öfverskådlig tabellform svar på frågorna 1) Hos verb med hvilka ändelser eller andra karakteristika förekommer denna presensklass? 2) Kan konsonantförändring förekomma och i så fall vid hvilka personändelser? 3) Hvari bestå dessa ljudändringar? — Reglerna under 3) och del-

<sup>1</sup> För polskan har dessutom en öfversikt gifvits af alla viktiga verb efter infinitivändelserna, ordnad i noggrann korrespondens med det system eleven förut känner för de ryska verben ur Bernekens grammatik.

vis 2) äro blott naturliga inarbetningar af redan kända saker till det af mig under 1) själfständigt uppgjorda systemet. (Det är att märka att det finnes dylika system nästan lika många som handböcker, Leskien har sitt, Soerensen sitt, Vondrák sitt etc., mitt skiljer sig från alla dessa genom sin *praktiskhet*.) Doc. Torbiörnsson tyckes ej kunna tänka sig regler för annat än ljudöfvergångar och är nog naiv att tro, att jag åt mig vill vindicera upptäckten af dessa, hvilken är lika gammal som slavistiken, — någon divinatorisk förmåga borde man väl ha, äfven om ens tänkande sakta och försiktigt kryper fram efter matematiska schemata!

Att en del af mina elever vid doc. Torbiörnssons oväntade och plötsliga besök ej nöjaktigt för honom kunnat redogöra för dessa regler är fullt naturligt. Några ha varit beläste, respektive äfven bereste män, som nu känna språket och *ej mer behöfva dem*, en annan har för cirka fem år sedan flyktigt läst ämnet och sedan *aldrig sysslat därmed* etc. I det förra fallet står saken så: man vet hvad hvarje presensform heter och reglerna har man kastat undan som en lam sin krycka! Men skall därför den f. d. lame mannen vara oberättigad att rekommendera sitt för enkel och sinnrik mekanism sig utmärkande f. d. hjälpmedel? Tror doc. Torbiörnsson, att en verkligt språkförtrogen person medvetet tänker på regler, när han skrifer eller talar, — lika litet som doc. Torbiörnsson först genomtänker beviset innan han utsäger den geometriska satsen: I en rätvinklig triangel är summan af kvadraterna på kateterna lika med kvadraten på hypotenusan! Hvad mannen beträffar, som på fem à sex år ej haft beröring med slavistiken, vill jag minnas, att han under den timme doc. Torbiörnsson satt fåfängt kunskapssökande hos honom bland annat slutligen gaf ungefär följande liknelse: En man hade för sex år sedan under loppet af en half sommar en landtgård. På denna bedrefs bland annat mejerihandtering. Därvid användes en separator af patent N:o Z, modell N:o Y, konstruerad af ingenjör X. Sagda separator fungerade väl, och den obetydliga mjölkproduktionen gick med önskad vinst. Mannen tog med intresse alla funktioner i betraktande, — men har nu glömt

bort dem, — det var sex år sedan. Nu äger mannen ett stenhus på Östermalm och en villa på Djurgården, landt-hushållning förekommer knappt mer, (han har blott nio höns) — är han därför förhindrad att rekommendera en separator, med hvilken han varit nöjd, och behöfver han för att vara berättigad därtill ge en fackmässig beskrifning? Inför detta symbolspråk greps en så föga bildfylld ande som doc. Torbiörnsson af skräckblandadt vemod, höjde sitt jordiska omhölje, hvilket försåg sig med hatt och käpp, samt försvann. — Rörande doc. Torbiörnssons äfventyr bland mina lektionanter i hopp att åstadkomma dementier och motintyg skulle jag kunna skrifva ett särskildt litet kapitel i indisk fabelstil med benämning »Ahitopadeça, d. ä. Den bakvända pedagogiken eller Läraren, som sökte lära hos lärjungar.»

Till typ 2) höra reglerna om *genitiven hos maskuliner i polskan* samt om *bildandet af perfektiva verb i ryska och polska*. Rörande dessa har doc. Torbiörnsson ej skaffat sig någon insikt genom mina elever; han framställer blott hvad han genom sina egna studier känner i saken. Låt oss skärskåda detta!

Bildandet af *genitiv hos maskuliner i polskan*<sup>1</sup> anser han vara »en fråga af mycket ringa såväl praktisk som teoretisk betydelse». Är det för doc. Torbiörnsson bekant, att maskuliner äro det öfvervägande flertalet af alla polska substantiv, att genitiven är det vanligaste af alla böjda kasus (i polskan ersätter den dessutom i en mängd fall ackusativens äfven vid icke lefvande ting.) Vidare säger han: »I Soerensens grammatik får den läsande härom veta långt mer, än han i själfva verket behöfver». Här har doc. Torbiörnsson på ett eklatant sätt visat sin okunnighet. *Det af doc. Torbiörnsson rekommenderade arbetet är i denna fråga alltigenom felaktigt*. Hvad där säges är: ord med *mjukt* stamslut få i genitiv *-a*, ord med *hårt* få *-u*. Så följer en lista på viktigare undantag upptagande nästan 2 stora sidor med

<sup>1</sup> På grund af bristande typer måste en del polska ord tryckas med onöjaktiga detaljer, hvilka dock hvarje fackman strax kan rätta.

tättryckta noter. Att undantagen äro så horribelt många, beror emellertid på att grundreglerna äro falska. Detta har jag tydligt och klart visat i min afhandling, öfver hvars grunddrag jag redogjorde på slaviska seminariet. Soerensen säger: ordet för 'svärd' miecz får *-a*, ty det har mjuk ändelse. Jag säger: det får *-a*, emedan det betecknar ett instrument, ej på grund af ändelse. Soerensen måste uppföra surduta (rockens), nosa (näsans), funta (pundets) etc. såsom undantag. Jag säger: de få regelrätt ändelsen *-a*, emedan de tillhöra associationsgrupperna: klädespersedlar, kroppsdelar, mått och vikter etc. Soerensen säger, att *dąb* (ek) heter i genitiv *dębu*, emedan det har hård ändelse. Jag säger, att det får *-u* då det betecknar materien 'ek', däremot *-a* då det är det lefvande trädet. Soerensen måste betrakta *olowiu* (bly), *jedwabi* (siden) *drobiu* (småting) som sorgliga undantag, för mig äro de regelrätta bildningar, emedan de tillhöra gruppen kollektiver (ämnesnamn), som alltid fordra *-u*. Dessutom påpekar jag, att massor af ord, som kunna ha två betydelser (en konkret och en abstrakt etc.), antaga båda ändelserna (jfr 'ek': *dęba*, *dębu*). Detta senare är en mycket viktig sak och kan jag genom samlingar, som jag gjort ur litteraturen, bevisa, att denna fråga ej blott är af vikt vid skrifvande och talande af språket, utan äfven vid *läsandet*, hvilket doc. Torbiörnsson vill förneka. Känner man ej denna betydelseväxling vid olika ändelse, kan man öfversätta fel. Om doc. Torbiörnsson i större utsträckning läst polsk text, har han nog därvid åtskilliga gånger varit på hal is, *ty denna fråga känner han icke*. Soerensen har ej kunnat hjälpa honom. Hade han lagt mitt föredrag på minnet samt ett grand studerat den inländska polska grammatiken, hade han ej nu varit så okunnig, att han trott den verkliga kunskapen vara att hämta hos en detaljbortkollrad, idog, trägen, torr, tysk pedant.

Hvad frågan om *de perfektiva verbens bildande i ryska och polska* beträffar, kan jag förhålla mig en smula kortare. Dels är docentens tvifvel här litet saktmodigare, dels är det intyg jag erhållit öfver min licentiatafhandling en borgen för att jag på denna punkt kommit »*betydligt* utom den ståndpunkt, hvilken hittills befintliga framställningar af ämnet intaga», dels

vill jag ej föregripa min doktorsafhandling, på hvilken jag väntar doc. T. som opponent. Hvad jag här bevisar är 1) att verb af samma associationsgrupp använda *samma* prepositionsprefix, 2) att hos samma verb (särskildt i polskan) *flera* prefix kunna förekomma vid perfektivering, hvarför man har rätt att tala om *olika aktionsarter*. Som exempel vill jag blott nämna, att doc. Torbiörnssons visdomskälla för polskan, Soerensens grammatik, anser skończyć, ukończyć, zakończyć etc. vara samma sak; jag uppvisar, att man här har 1) en allmän (ev. momentan), 2) en aktiv-durativ, 3) en definitiv etc. perfektiv aktionsart hos samma verb. Att detta är en fråga af yttersta vikt, bör för hvarje språkman, som ej är exklusiv ljudlagsletare, vara klart. Rörande en sak, som hittills föreligger i så outredt skick, kan man med fullt skäl tala om »virrvarret och ofullständigheten i lexikografi och deskriptiv grammatik»; formlärorna beröra knappt denna sak, och lexika lämna ofullständiga och motsägende uppgifter. Jag vill blott ta ett exempel. För *tluc* 'stossen, schlagen, zerbrechen' har Soerensen *stluc* som perfektiv form, Lindes stora ordbok däremot *utluc*. Hvem har rätt? Bådadera eller ingendera: *s-* betecknar det allmänna, momentana, halft passiva söndersläendet, *u-* det durativa, aktiva. Antagom, att doc. Torbiörnson i sitt rent polska pensionat i Krakau råkat slå sönder ett vattenglas! Han slår upp Lindes stora ordbok, ringer på jungfrun och säger: *utluklem szklanę!* Hon får då den uppfattningen, att han med en hammare eller annat instrument sönderknackat glaset, och undrar hvad han är för sällsam man. Men detta anser väl doc. T. icke är en fråga af någon praktisk vikt. Talet om »undertecknarnas oförstånd eller obekantskap med tillgängliga hjälpmedel» torde kanske bättre passa på annat håll.

Kommer så frågan om *elevfrekvensen*. Rörande denna har doc. Torbiörnsson anställt *sina* undersökningar, förda på ett sätt, som ingalunda vittnar om den vetenskapliga förstågan att först undersöka, sofra och ordna fakta och *sedan* tala. I mitt elevintyg står, att under den period, min egentliga lärareverksamhet infaller, 1901—1905, jag »torde ha varit lärare för *minst* 75 % af alla, som haft ämnet med i

fil. kand. examen». — Torbiörnsson vill nu söka göra troligt, att jag blott skulle haft 51 %! Han säger, att 33 personer ha aflagt fil. kand. ex. under 1901—5, och af dessa skall jag blott ha haft — 17! Det vore väl sjutton, om jag ej haft 26 — och sålunda haft *minst* 75 %, när 75 % af 33 är *mindre* än 25. Följande personer med ämnet aflagdt i fil. kand. examen ha tagit lektioner hos mig: Almquist, Smith, Charpentier, Hildebrand, Thorstenson, La Hallström, f. Schück, Lamm, Larsson, Brising, Arnoldson, Montelius, Sahlgren, (samtliga på intyget), Skarin, Bagge, Palme, Grönfeldt, Svartengren, Löwing, Wallin, Andén, Retz, Roman, Malmgren; Fries, Böklin, Levander. Af dessa ha blott 2 à 3 tagit mera tillfälliga lektioner, alla andra ha gått konstant. Några, exempelvis Lamm och Bagge, ha då jag varit bortrest användt doc. Torbiörnsson, men vändt åter och för mig läst vid sin examen. Andra, jag behöfver ej nämna deras namn, ha börjat för doc. T., men öfvergått till min undervisning, då de fått höra därom. Återstå summa 7 personer(!), som icke tagit lektioner för mig. Af dessa hafva 2 så vidt jag vet aldrig tagit några lektioner för att inhämta det lefvande språket, så säkert Stenbock, hvilken varit i Ryssland, samt Modig, som tagit sina första lektioner i Stockholm och sedan inhämtat sina kunskaper på föreläsningar. Återstå Carlson, Bergsten, Pontin, Klockhoff och Wittrock. För hvem de tre förste läst vet jag ej, (troligen för lic. Ekblom, som haft några lektionanter), af de öfriga har säkert blott Wittrock uteslutande läst för doc. Torbiörnsson, Klockhoff har blott tagit ett fåtal lektioner (2 à 3), enligt hvad doc. T. vid ett tillfälle i närvaro af mig till prof. Lundell yttrat. Af dessa fakta framgår med all önsklig tydlighet, hur det står till med frekvensen, samt att mina tvenne mest sakkunnige elever, som affattat intyget, haft rätt ej blott efter ordalydelsen utan än mer i sak, ty naturligtvis menades egentligen *minst* 75 % af dem, som haft ämnet med i kand. ex. och varit i behof af undervisning. Efter denna period ha följande personer, som läst för mig och detta på ett undantag när så godt som helt och hållet under slutet af perioden 1901—5, aflagt fil. kand. ex.: Quennerstedt, Lewenhaupt, fröken Rydelius, fru Schönmeyr, f. Runbeck och sannolikt några till.

Men är att märka att fru Schönmeyr, f. Runbäck samt en person, som än ej aflagt examen, äro *de enda* nya elever jag under 1906—7 mottagit. Jag har principiellt afböjt alla lektioner och i mitt ställe rekommenderat kand. Adde, under 1907 har jag dessutom blott på hösten varit i Sverige. Att dra in dessa år i statistiken är därför att blanda bort korten. Rörande betygen vill jag nämna, att 1901—5 ej mindre än 11 personer, öfver tredjedelen af mina lektionanter, ha högre betyg (AB samt en A och en a) och 3 à 4 Ba. *Samtliga personer som läst polska i sin examen ha gjort detta för mig* (c. 10 personer). Doc. Torbiörnsson har af de nämnda personerna blott undervisat kand. Bagge däri, men denne började sina polska studier för mig och fullbordade dem likaledes med min hjälp. Docent Torbiörnsson kan knappt peka på en enda person, som erhållit ett högre betyg på grund af Cum-laude-kurs genomgången helt för honom. Jag har godt 10 personer, som läst *hela* denna kurs för mig. Detta naturligtvis rörande den period statistiken handlar om, den tid då jag idkade lektionsverksamhet. Rent löjligt är det, då doc. Torbiörnsson utbrister, att min delaktighet i de personers resultat, som fått högre betyg, ej är större än den hans är i att jag fått laudatur i kand. och lic. ex. Jag skall under min första studenttid ha tagit några lektioner för honom i *ryska*. Några dylika har jag dock — »sehr zweckentsprechend» — aldrig tagit för honom, det var en kurs på 5 timmar i *allmän fonetik*. På den sista af dessa lektioner lästes visserligen ett par rader ryska, men då jag redan haft tillfälle att hos personer från Ryssland ta del af uttalet och fann att detta ej fullt öfverensstämde med doc. T:s, slöt jag mina lektioner *för honom*.

Hvad slutligen skrivelserna från kand. Charpentier och kand. Quennerstedt beträffar, så har jag bemött den förre i Svenska Dagbladet d. 5 jan. 1908. Kand. Quennerstedt kan omöjligen i allt instämma i hr Charpentiers skrifvelse, ty han har ej i samma syfte som hr C. studerat ämnet (hr C. är unik); senare hälften af hr Q:s inlägg säger detsamma som jag än tydligare sagt: doc. Torbiörnsson har *missupfattat* en del af intygets *ordalydelse*.

Till sist får jag framhäfva, att då doc. Torbiörnsson intagit hr Charpentiers artikel, han också, om han velat lämna en objektiv redogörelse, bort ha intagit mitt svar. Otillständigt är vidare att blott aftrycka prof. Lundells knapphändiga redogörelse öfver mina resor, men icke min *egen* detaljerade, det dokument som väl borde ligga till grund för påståendet, att *jag* lämnat »falsk uppgift». Vill han åter ha prof. Lundells skrifvelse betraktad som kanon och rättensnöre för förfalskningsdogmen, borde han af honom ha begärt ett intyg, att jag inför honom urgerat, att jag på dag eller ens vecka skulle på resa vistats precis den tid som angifvits. Prof. Lundell vet, att jag gjorde min egen redogörelse med angifvande af månadsnamn, just emedan jag ej ägde möjlighet att bestämma data utan långa besvärliga undersökningar bland till större delen bortkomna pass m. m. (Att besöka ångbåtskontoren som doc. T. gjort föll mig ej in; hans där vunna resultat äro dessutom af åtskilliga skäl tvifvelaktiga, hvarom jag emellertid ej nu kan polemiskt yttra mig.)

Slutligen får jag beklaga, att jag på grund af bortvaro från Uppsala fått reda på den Torbiörnssonska broschyrens existens först öfver en vecka efter dess utgifvande och nu först efter mer än 14 dagar blifvit i stånd att lämna detta svar. På ärendets behandling i Lund kan det sålunda med all visshet ej inverka. Har docent Torbiörnssons besvär och angifvelser där slagit om majoriteten till min nackdel, må man ta honom. Jag behöfver ej känna mig kränkt däröfver. Om han ändtligen kommer i besittning af två platser i staten, kan ingen efter detta anse den saken uteslutande bero på, att hans kompetens till sysslan skulle vara öfverväldigande större än min. Det vore i högsta grad förvånande, om en person, som både formellt och reellt anser sig otvetydigt vara den ende antagbare, den ende juridiskt möjliga, — skulle behöfva tillgripa så små medel som att söka vinna sin sak genom att *dessutom* få sin medtäflare betraktad som etiskt ovärdig.

## Bilaga.

Då de af doc. Torbiörnsson i hans meritförteckning öfver publicerade alster (se hans broschyr, sid. 5) åberopade tolkningarna af slavisk litteratur icke för den intresserade äro åtkomliga annat än i ett mindre lätt tillgängligt tidsskriftshäfte (*Språk och Stil* 1906, se »Språkliga nötter» och »Smärre bidrag»), har jag här ansett mig böra aftrycka dem som bilaga. De torde ju kunna bidra att belysa hans metod och förmåga att välja och återgifva prof på den rika ryska poetiska litteraturen, speciellt dess vekt idylliska gren. En annars frestande granskning, om den språkliga nötknäpparen verkligen (särskildt i det senare fallet) lyckats aflyssna de mystiska stroferna deras innersta mening, skulle leda utom ramen för denna skrift. Jag återger dem utan kommentar:

### 1) Ett par ryska strofer.

Var så god, härskarinna,  
Sätt dig bredvid mig;  
Var så god, härskarinna,  
Belöna mig med en blick.

Bort, bort, ge dig i väg,  
Du är så orolig;  
Bort, bort, ge dig i väg  
Du är ej värd kärlek.

### 2) En rysk dansvisa.

Se här, är du inte som vändbommen på en väderkvarn?  
Härskarinna, gå då! —  
Sluta, o, sluta!  
Skicka, skicka, men se dig för!

Rättelse.

Sid. 11, rad 15 nedifrån *står*: Sisyfusarbetet *läs*: Sisyfusarbete.

---



Uppsala 1908. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.